

การจัดการศึกษาสำหรับ ผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์

ศาสตราจารย์วิรุณ ตั้งเจริญ

รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนาจ เย็นสบาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พฤทธิ ศุภเศรษฐศิริ

อาจารย์จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า

อาจารย์ตรีวิทย์ พิจิตรพลาภาศ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีได้จัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาการศึกษา สำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ(พ.ศ. 2541-2544) ที่ครอบคลุมทั้งด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ภาษาไทย กีฬา ดนตรี ทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง แผนดังกล่าวได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 27 มกราคม

2541 ในแผนปฏิบัติการฯ ได้กำหนดความหมายของเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษไว้ดังนี้

เด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ หมายถึง เด็กที่แสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน ในด้านสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ การใช้ภาษา การเป็นผู้นำ การสร้างงานทางทัศนศิลป์และศิลปะ การแสดง ความสามารถทางดนตรี ความสามารถทางกีฬา และความสามารถทางวิชาการ ในสาขาใดสาขาหนึ่งหรือหลายสาขาอย่างเป็นที่ประจักษ์ เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กอื่นที่มีอายุระดับเดียวกัน สภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์เดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2541 : ค)

สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ มะลิฉัตร เอื้ออานนท์ กล่าวไว้ว่า

จากรายงานของนักจิตวิทยา เด็กมีพรสวรรค์ปัญญาเลิศทางศิลปะนั้น จะมีทักษะและความเชี่ยวชาญในด้านการรับรู้ทางสุนทรียภาพสูง มีสมาธิ จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานศิลปะ มากเกินเด็กในวัยเดียวกัน เด็กพวกนี้จะมีความช่างสังเกตและความทรงจำดีเลิศ มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่ต้องใช้จินตนาการและมีความกระตือรือร้นต่อประสบการณ์ใหม่ ๆ (แต่ในบางกรณีเด็กพวกนี้อาจจะให้ความสนใจเฉพาะแต่ในด้านของศิลปะเท่านั้น และอาจจะเลียดความสนใจในวิชาด้านอื่น ๆ) เด็กที่มีพรสวรรค์ปัญญาเลิศทางศิลปะ ในบางกรณีจะไม่แสดงพฤติกรรมให้เห็นได้ในเวลาเรียน เนื่องจากงานศิลปะของเด็กไม่ตรงตามเกณฑ์ของครู หรือตามที่ครูสั่ง ดังนั้นงานที่เด็กทำนอกเวลาเรียนอาจแสดงถึงความสามารถพิเศษได้ดีกว่า

ในอดีตนักจิตวิทยารายงานว่า ความมีพรสวรรค์ปัญญาเลิศในทางศิลปะ มีได้สอดคล้องกับระดับเชาวน์ปัญญา (intelligent quotient) คือมิใช่ว่า ถ้ามีพรสวรรค์ปัญญาเลิศทางศิลปะ แล้วจะต้องมีระดับเชาวน์ปัญญาสูงไปด้วย จากการค้นคว้าของคลาร์กและซิมเมอร์แมน (Clark and Zimmerman, 1984) ปรากฏว่า นักจิตวิทยาหลายคนซึ่งทำการวิจัยในด้านนี้ ด้วยเครื่องมือทดสอบที่เหมาะสมมากขึ้นได้รายงานผลการทดสอบสรุปว่า เด็กที่มีพรสวรรค์ปัญญาเลิศทางศิลปะนั้น มักมีระดับเชาวน์ปัญญาสูงกว่าระดับเฉลี่ยของระดับเชาวน์ปัญญาโดยทั่วไป (มะลิฉัตร เอื้ออานนท์. 2535 : 479)

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ โครงการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ กรณีศึกษา : โรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา สรุปได้ดังนี้
โครงการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ กรณีศึกษา : โรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา เป็นโครงการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ศึกษา และกำหนดสมมติฐานความเชื่อตามแนวคิดซีไอเอสเอสที (CISST) ซึ่งเชื่อว่าการสร้างสรรค์กิจกรรมศิลปะเด็กเพื่อพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ให้สามารถพัฒนาได้เต็มศักยภาพ สำหรับศิลปะร่วมสมัยในปัจจุบัน ทั้งศิลปะสมัยใหม่ (modern Art) และศิลปะหลังสมัยใหม่ (post-modern Art) จำเป็นจะต้องพัฒนากิจกรรมให้แสดงความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) จินตนาการ (Imagination) ความรู้สึกสัมผัส (Sensibility) การจัดระบบภาพ (Systematization) และการพัฒนารูปทรง (Transformation) กิจกรรมสร้างสรรค์จำนวน 12 กิจกรรม ที่ใช้ตรวจสอบความเชื่อดังกล่าวประกอบด้วย กิจกรรมการเขียนภาพเมืองในจินตนาการ การวาดภาพสัมผัส การเขียนภาพทิวทัศน์ การออกแบบสองมิติ การเขียนภาพจากเพลง การเขียนภาพจากกลิ่น การเขียนภาพจากรส การสังเคราะห์รูปทรง การปั้นจากจินตนาการ การเขียนภาพจากวัตถุสัมผัส การประดิษฐ์วัสดุ และการออกแบบโครงสร้าง

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนไผทอุดมศึกษา กรุงเทพมหานคร อายุระหว่าง 8-9 ปี เพศชายและหญิง จำนวน 518 คน ได้เขียนภาพระบายสี หัวข้อเรื่อง "น้ำพระทัยของในหลวง" ผู้เชี่ยวชาญได้คัดสรรผลงานที่มีคุณภาพดี จำนวน 44 ภาพ (8.49%) จากเด็ก 44 คน ชาย 19 คน หญิง 25 คน หลังจากนั้น กลุ่มตัวอย่าง 44 คน ได้ปฏิบัติกิจกรรมสร้างสรรค์ ซีไอเอสเอสที 12 กิจกรรม โดยปฏิบัติสัปดาห์ละ 1 กิจกรรม รวม 12 สัปดาห์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2542

ผลการปฏิบัติกิจกรรมทั้งหมด ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาคัดสรรเด็ก 12 คน ที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ตามสมมติฐานซีไอเอสเอสที โดยที่เด็กทั้ง 12 คน สามารถสร้างสรรค์กิจกรรม 12 กิจกรรม มีคุณภาพดีเยี่ยม ระหว่าง 5-8 กิจกรรม เด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์เหล่านี้ สามารถสร้างสรรค์กิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่กิจกรรมเหล่านั้น กระตุ้นทั้งระบบการคิดและการสร้างสรรค์ความงาม สอดคล้องกับการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามแนวคิดของศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art) และศิลปะหลังสมัยใหม่ (Post-modern Art) ในปัจจุบัน (วิรุณ ตั้งเจริญและคณะ. 2543 : ค)

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ นับว่ามีความจำเป็นมากในสังคมปัจจุบันนี้ สังคมที่ต้องพร้อมในการแข่งขันกับตัวเอง แข่งขันภายในสังคมไทย และแข่งขันในสังคมโลก เป็นการแข่งขันทางปัญญาบนพื้นฐานของความดีงามและสันติสุข การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา

ดนตรี กีฬา ทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง หรือทางด้านอื่นใดก็ตาม เป็นการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ (gifted, talented, and genius children) ให้สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ พัฒนาให้สุดพรมแดนความรู้ความสามารถ เท่าที่เด็กแต่ละคนแต่ละด้านหรือหลายด้านจะพัฒนาไปได้ การพัฒนาความรู้ความสามารถดังกล่าวเป็นการพัฒนาเพื่อพัฒนาศักยภาพในเชิงปัจเจกและส่งผลไปสู่การพัฒนาสังคมในท้ายที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้เสนอแนวคิด นโยบาย และวัตถุประสงค์ไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา สำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ ปีพุทธศักราช 2541 ดังนี้

การดำรงอยู่ของปัจเจกบุคคลและของประเทศ ในสภาวะที่โลกเชื่อมต่อเข้าด้วยกันด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์ ภายใต้กรอบขององค์การการค้าโลกที่ส่งเสริมการค้าเสรีเช่นในปัจจุบันนี้ ได้ตอกย้ำให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาคนและการสร้างผู้นำ ซึ่งเป็นการวางฐานรากของประเทศให้พร้อมที่จะเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงและการท้าทายของทศวรรษใหม่ และพร้อมที่จะร่วมมือกับผู้อื่นในการสร้างสรรค์สังคมโลกให้สันติสุข ก้าวหน้า และยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะที่ประเทศไทยประสบกับสภาพวิกฤตทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเช่นในปัจจุบันนี้ ยิ่งชี้ให้เห็นความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนากลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษ ให้เป็นผู้นำที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ก้าวหน้า และบุกเบิกเพื่อนำประเทศไทยไปสู่ความมั่นคงและมั่งคั่งอย่างต่อเนื่องและถาวร

โดยตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคนและการสร้างผู้นำทางความคิดและศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้กำหนดหลักการและแนวนโยบายไว้ว่า จะสนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบและวิธีการที่เอื้อให้ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษได้พัฒนาความถนัดและความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่ โดยจัดหลักสูตรแต่ละระดับและประเภทการศึกษาให้มีเนื้อหาสาระ ทั้งส่วนที่เป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาบุคคลและสังคมและส่วนที่เสริมสร้างศักยภาพตามความแตกต่างของบุคคล ในขณะที่เดียวกันแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ก็ได้กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ และมุ่งเน้นที่การพัฒนาคุณภาพคน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถ จนบรรลุศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคล

อย่างไรก็ตาม แผนฯ ทั้งสองฉบับ ไม่ได้กำหนดแนวทาง / มาตรการการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษที่เป็นรูปธรรมไว้อย่างเพียงพอ เนื่องจากเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่สำหรับสังคมไทย ในแง่ของการดำเนินงานอย่างครบถ้วนและอย่างเป็นระบบ แม้ว่าจะมีงานเขียนและงานส่งเสริมเกี่ยวกับเด็กกลุ่มนี้บ้างแล้วก็ตาม นอกจากนี้ประเทศไทยยังขาดแคลนผู้รู้และครูอาจารย์ที่เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านนี้ การจัดการเรียนการสอนที่เป็นอยู่จึงมีแนวโน้มที่จะตอบสนองของผู้เรียนโดยทั่วไป โดยไม่คำนึงถึงกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษในด้านต่าง ๆ การจัดการศึกษาดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนการทำการตลาดที่ไม่แยกแยะกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนกลุ่มหนึ่งไม่มีโอกาสได้พัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ เกิดสภาวะคับข้องใจ และอาจมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เป็นผู้ก้าวร้าวต่อผู้ปกครอง ครู และเพื่อนร่วมชั้น และท้ายที่สุดอาจจะไม่สามารถประสบผลสำเร็จในชีวิตได้ ทั้ง ๆ ที่มีศักยภาพสูงในการสร้างสรรค์งานทางวิชาการและมรดกทางวัฒนธรรมแก่สังคมโลก

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ตระหนักถึงช่องโหว่ของการจัดการศึกษาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว รวมทั้งความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตหากทรัพยากรอันประมาธคามิได้ของชาติ ไม่ได้รับการส่งเสริมและดูแลอย่างถูกต้องจึงมีมติแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการส่งเสริมและพัฒนากิจการการศึกษาสำหรับผู้มีปัญญาเลิศและมีความสามารถพิเศษ เพื่อจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาอันเป็นแผนฯ ชีทศทางการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว

โดยที่การจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ เป็นเรื่องค่อนข้างใหม่สำหรับประเทศไทย การดำเนินงานในเบื้องต้นเพื่อจัดทำแผนฯ จึงเป็นการศึกษาวิเคราะห์งานวิจัยและเอกสารทางวิชาการ รวมทั้งระดมความคิดจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเรียนรู้ประสบการณ์ ความสำเร็จและความล้มเหลวของประเทศต่าง ๆ แล้วจึงกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อสร้างเสริมคนไทยให้เป็นผู้ "ก้าวมันทันโลก" โดยยึดปรัชญาว่า การศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชน ทุกคนมีสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะได้รับการศึกษาและการพัฒนาที่สมบูรณ์รอบด้าน สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละบุคคล เพื่อพัฒนาความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่ให้บรรลุจุดสูงสุด โดยจัดกระบวนการเรียนรู้และบริการในรูปแบบและวิธีการที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย ทั้งนี้ การจัดบริการการศึกษา นั้น ๆ ต้องไม่ลดทอนความสามารถพิเศษของผู้เรียน

นโยบาย

รัฐและสังคมมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชนทุกคน

โดยเฉพาะผู้มีความสามารถพิเศษ ให้สามารถพัฒนาบรรลุดัศยภาพสูงสุดของแต่ละคน พร้อมทั้งมีคุณธรรมและเจตคติที่จะรับใช้สังคม

วัตถุประสงค์ของแผน

1. เพื่อพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านต่าง ๆ ให้มีความคิดสร้างสรรค์ ความคิด ริเริ่ม และสามารถพัฒนาจนบรรลุดัศยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคล ตามศาสตร์สาขาที่สนใจและมีความสามารถพิเศษ
2. เพื่อพัฒนาเด็กกลุ่มนี้ให้รู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจเพื่อนมนุษย์ เข้าใจสังคมและโลกอย่างถ่องแท้ มีความตระหนักและเจตคติที่ดีต่อการดำเนินถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีคุณธรรมและสร้างผลงานที่เป็นเลิศได้
3. เพื่อกำหนดแนวทางและมาตรการส่งเสริมการพัฒนาเด็กกลุ่มเป้าหมายให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน
4. เพื่อสร้างสรรค์กลุ่มบุคคลที่มีความสามารถพิเศษให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 : ก-ง)

เมื่อกล่าวถึงสังคมโลก สังคมในระดับภูมิภาค หรือสังคมไทย เราจะเชื่อมั่นในการแข่งขันหรือไม่ สังคมที่เป็นมิตรซื่อซนเหล่านั้นก็ผลักดันให้เราต้องแข่งขันอย่างปฏิเสธไม่ได้ การล่มสลายทางเศรษฐกิจของสังคมไทยหลังปีพุทธศักราช 2540 ได้เป็นดัชนีชี้ให้เห็นถึงความไม่พร้อมทางความรู้ความสามารถของคนไทย ในสังคมภูมิภาคและสังคมโลก ซึ่งให้เห็นความอ่อนแอทางปัญญาในเกือบจะทุกด้าน ซึ่งให้เห็นความหย่อนยานในจิตสำนึกสาธารณะ (public mind) และชี้ให้เห็นถึงระบบการศึกษาไทยที่ไม่สามารถผลักดันให้สมาชิกในสังคมไทยพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพได้ เราผลักดันไปข้างหน้าและรุกไปข้างหน้าด้วยปัญญาและความคิดที่ไม่ใช่ของแท้ ซึ่งก็คงมีใช่เพียงสังคมไทยเท่านั้น นั่นคือ "ฟองสบู่ทางปัญญา"

วันนี้ สังคมไทยจึงต้องกลับมาทบทวนตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบการศึกษาที่ต้องได้รับการปฏิรูปในทุกด้าน ทั้งด้านกระบวนการเรียนรู้ ศักยภาพและสำนึกของบุคลากรทางการศึกษา การบริหารการศึกษา พร้อมกันนี้ สังคมไทยก็จำเป็นต้องพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษเป็นการเร่งด่วนด้วย เพื่อให้เขาเหล่านั้นเป็นหัวหอกทางปัญญาสำหรับสังคมไทยในอนาคต มิใช่เพื่อตัวตนของเขาเองเป็นด้านหลัก แต่เพื่อสังคมไทยในภาพรวม

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ อาจมีกระบวนการและประเด็นปลีกย่อยมากมาย แต่โดยแนวคิดหลักแล้ว การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษเป็นการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน (school in school) เพื่อคัดสรรเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน มาส่งเสริม กระตุ้น หรือผลักดันให้เขาแต่ละคนได้

พัฒนาอย่างกว้างไกลและเต็มศักยภาพเท่าที่เขาเหล่านั้นจะเป็นไปได้ ส่วนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษเหล่านี้ จะใช้บุคลากรหรือทรัพยากรภายในโรงเรียน นอกโรงเรียน ชุมชน หรือผสมผสานความร่วมมือจากส่วนต่าง ๆ ของสังคม ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ต้องการความร่วมมือและความจริงจังจากภาครัฐ ภาคเอกชน สังคม ชุมชน และการบริหารงานส่วนท้องถิ่นในอนาคต

จริงอยู่ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษต้องผสมผสานกันทั้งโรงเรียน ครอบครัว และสังคม ทั้งการเรียนในระบบ การเรียนนอกระบบ และการเรียนตามอัธยาศัย วันนี เราคงต้องเริ่มต้นผลักดันที่โรงเรียน การเรียนในระบบแล้วแผ่ขยายความคิด ความร่วมมือ ออกไปสู่ครอบครัวและสังคม เราต้องสร้างความรู้ความเข้าใจและชี้ให้เห็นความจำเป็นในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เพื่อแสวงหาความร่วมมือในทุกด้านและจากทุกฝ่าย ต้องเน้นย้ำให้เห็นว่า ภารกิจสำคัญนี้ไม่ใช่ภารกิจของใครคนใดคนหนึ่งหรือเป็นเพียงภารกิจของระบบโรงเรียนเท่านั้น แต่เป็นภารกิจของสังคมทั้งหมด

เมื่อมีการกล่าวกันว่า ภารกิจในการพัฒนาเด็กคนหนึ่ง จำเป็นที่จะต้องเริ่มตั้งแต่ความรักและเด็กในครรภ์ การพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษก็เช่นกัน เขาจำเป็นจะต้องได้รับการพุ่มพักอย่างดี ตั้งแต่ความรักของพ่อแม่ การเลี้ยงดู การส่งเข้าสู่ระบบการศึกษา การส่งต่อจากการศึกษาปฐมวัยไปสู่การศึกษาขั้นต่อ ๆ ไป ปัจจัยมากมายรอบด้านที่จะพุ่มพัก กระตุ้น และผลักดันให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษมีพลังและภูมิปัญญาที่กล้าแข็งเดินทางไปสู่ศักยภาพสูงสุดในชีวิตของเขาได้

อัจฉริยภาพของมนุษย์จำเป็นจะต้องได้รับการส่งเสริม เพื่อที่จะเป็นการสร้างความแน่ใจว่า เราจะมีการสืบทอดผู้นำทางสังคมต่อไป ได้มีสิ่งชี้ให้เห็นเป็นหลักฐานมากมายว่า คนมีสติปัญญาสูง ไม่สามารถจะใช้ประโยชน์จากสติปัญญาของตนเองได้ หากเขาไม่เคยเรียนรู้ว่าจะใช้สติปัญญาได้อย่างไร สติปัญญาล้วน ๆ ด้วยตัวของมันเองนั้นไม่เพียงพอ ถ้าเราต้องการที่จะพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ เราก็มีความจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ใช้ปัญญาของเขาเป็นประโยชน์สูงสุดเท่าที่จะสามารถทำได้ (อุษณีย์ โพธิสุช. 2541 : 28)

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนบอบบาง สังคมและโรงเรียนจะต้องสร้างนักวิชาการ สร้างบุคลากรที่มีความสามารถและมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างแท้จริง บุคลากรเหล่านั้นจะต้องทุ่มเทและเสียสละเพื่อภารกิจสำคัญทางด้านนี้ นอกจากนั้นแล้ว สังคมก็ต้องแสวงหาองค์ความรู้ที่คมชัด สร้างระบบและกลไกในการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษไปพร้อมกัน

แม้การเริ่มต้นการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษจำเป็นจะต้องมุ่งเน้นตั้งแต่ระดับอนุบาลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา แต่การจัดการ

ศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษในระดับอุดมศึกษาก็นับว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันด้วย ถ้าเด็กที่มีความสามารถพิเศษได้รับการส่งต่อจากระดับการศึกษาหนึ่งไปสู่อีกระดับการศึกษาหนึ่ง แม้ระดับการศึกษาขั้นแรกจะตอบสนองหรือพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษอย่างดีเลิศ แต่ถ้าระดับการศึกษาขั้นต่อไปไม่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพพิเศษแล้วเด็กที่มีความสามารถพิเศษเหล่านั้นก็จะไม่สามารถพัฒนาศักยภาพต่อไปได้ การอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัย นับเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียนด้านสุดท้ายที่จะต้องรองรับความสามารถพิเศษเหล่านั้น มหาวิทยาลัยจะสร้างต่อหรือทำลายโอกาสในการพัฒนาศักยภาพพิเศษสูงสุดของเขา ก่อนที่จะส่งต่อไปสู่สังคม ก็นับเป็นประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่การอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยจะต้องคิด สร้างองค์ความรู้ สร้างบุคลากร สร้างหลักสูตร และสร้างระบบการศึกษาสำหรับการรับช่วงเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษในแต่ละด้านต่อไป

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ ทั้งในระดับอนุบาลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา รวมทั้งอุดมศึกษา ต้องตอบสนองความสามารถพิเศษ ทั้งด้านสติปัญญา ความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์พิเศษของเขาเหล่านั้น ไม่ใช่ระบบการเรียนการสอน ระบบการเรียนรู้และองค์ความรู้ ในระบบปกติสำหรับเด็กและเยาวชนทั่วไป

ทัศนศิลป์และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

การกล่าวถึง "ศิลปะ" (art) มักเกี่ยวข้องกับคำว่า "วิจิตรศิลป์" (fine arts) ซึ่งวิจิตรศิลป์ได้ครอบคลุมทั้งงานจิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ศิลปะการแสดงและดนตรี และมักมีผู้ให้นิยามคำว่า "วิจิตรศิลป์" ในทำนองที่ว่า เป็นงานที่ประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นด้วยความวิจิตรบรรจง เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับความงาม และเป็นงานที่มีคุณค่าทางจิตใจ ทั้งโดยนิยามและความเชื่อ มักเกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณและจิตนิยม ต่อมาคำว่า "ทัศนศิลป์" (visual art) ในความหมายของงานศิลปะที่สื่อสารด้วยตา สามารถมองเห็นได้ หรือสัมผัสได้ด้วยจักขุประสาท โดยยึดถือโลกหรือวัตถุที่ประจักษ์ได้เป็นแรงกระตุ้นสำคัญในการแสดงออกทางศิลปะ รวมทั้งปรากฏการณ์ผลงานในเชิงประจักษ์ที่รู้เห็นได้ ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรม ประติมากรรม ศิลปะภาพพิมพ์ ศิลปะถ่ายภาพ ซึ่งถูกจัดให้เป็นศิลปะประเภททัศนศิลป์ อย่างไรก็ตาม งานสถาปัตยกรรมก็มักจะแยกตัวออกไปต่างหาก ในฐานะที่งานสถาปัตยกรรมเกี่ยวข้องกับทั้งศาสตร์และศิลป์ เกี่ยวข้องทั้งงานวิศวกรรมและความงาม

พัฒนาการของทัศนศิลป์ในสังคมตะวันตก จากศิลปะเพื่อผู้มีอำนาจทางการปกครอง และเพื่อความเชื่อทางศาสนา ได้พัฒนามาสู่ศิลปะสมัยใหม่ (modern art) ในสังคมใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมที่พัฒนามาสู่การปกครองแบบประชาธิปไตย โลกก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ การปฏิวัติอุตสาหกรรม เศรษฐกิจแบบทุนนิยม และปรัชญาที่เชื่อมั่นในเสรีภาพของมนุษย์ ศิลปะสมัยใหม่ได้สะท้อนโลกที่ประจักษ์ สะท้อนความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ สะท้อนสังคมและเศรษฐกิจแบบทุนนิยม สะท้อนความคิดความเชื่อและการ

แสดงออกที่หลากหลาย แล้วทัศนศิลป์ในแนวทางศิลปะสมัยใหม่ก็แพร่หลายเข้าสู่สังคมไทย ในสังคมตะวันตก ราวทศวรรษ 1970 ลัทธิสมัยใหม่ (modernism) ได้คลี่คลายลง พัฒนาการอีกช่วงหนึ่งที่พยายามเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดที่ผ่านมา ไม่เชื่อมั่นในระบบแบบแผนหรือวิถีคิดแบบลัทธิสมัยใหม่ การยึดถือมนุษย์เป็นศูนย์กลางอย่างมนุษย์นิยม (humanism) ได้ถูกท้าทายด้วยความคิดที่ว่า มนุษย์ควรเป็นสิ่งเดียวหรือเป็นส่วนหนึ่งของโลก และจักรวาล เพื่อรักษาและพัฒนาโลกสีเขียวใบนี้ให้คงอยู่ชั่วกัลปาวสาน ไม่ใช่มนุษย์เป็นผู้ตระหนงตนว่าเป็นศูนย์กลางของโลกและจักรวาล แล้วเป็นผู้ทำลายโลกและจักรวาล ทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงพัฒนาไปสู่การบูรณาการความรู้ความคิดและประสบการณ์สร้างสรรค์งานที่เป็นองค์รวมกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ความรู้ความคิดและประสบการณ์จากสมอง ในบริบทสังคมและภูมิปัญญาร่วมสมัย มากกว่าการแสดงออกหรือการบันทึกภาพที่เป็นประจักษ์เบื้องหน้าเท่านั้น

ทางด้านทัศนศิลป์ไทยหรือทัศนศิลป์ประเพณีนิยม ที่มีพัฒนาการสืบทอดแบบแผนไทยมาตั้งแต่ครั้งสุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ จนถึงปัจจุบัน เรามีพัฒนาการทั้งสายวัง สายวัด และพื้นบ้าน มีกระบวนการแบบที่สืบทอดต่อกันมา เป็นพัฒนาการบนเส้นทางหรือกระแสประเพณีนิยม มีความเชื่อและแบบแผนการแสดงออกทางศิลปะเฉพาะตัว ถึงวันนี้ สังคมไทยได้ต้อนรับศิลปะกระแสสากลด้วยความยินดี พร้อมกับการดำรงอยู่ของทัศนศิลป์ประเพณีนิยม แม้ทัศนศิลป์ประเพณีนิยมจะพัฒนาหรือผิดเพี้ยนไปมากแล้วก็ตาม

ด้วยเหตุนี้ การมองทัศนศิลป์ในกรอบจำกัดอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงอาจมีปัญหาในการตีความ มีปัญหาต่อแนวทางปฏิบัติ รวมทั้งมีปัญหาในการเชื่อมโยงความคิดไปสู่บริบทอื่น ๆ ด้วย การกล่าวถึงการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์เช่นกัน การกำหนดกรอบความคิดจำเป็นต้องเป็นกรอบที่กว้างหลากหลาย ครอบคลุมพัฒนาการทางด้านทัศนศิลป์ในสังคม รวมทั้งการเป็น "กรอบ" ของเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ที่มีความยุ่งยากซับซ้อน ความพยายามที่จะกำหนดกรอบดังกล่าว ย่อมท้าทายกับความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมในการสร้างหรือทำลายด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ในสังคมไทยท่ามกลางกระแสสังคมโลกที่ปรับตัวไปอย่างรวดเร็ว การแข่งขันในท่าทีและท่วงทำนองต่าง ๆ ได้ดำเนินไปอย่างปฏิเสธไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันทางวัตถุ ทางวิทยาการ หรือการแข่งขันเพื่อสร้างสรรค์ความดีงามของโลกใบนี้ การแข่งขันกันสร้างทัศนศิลป์เพื่อความดีงามและสันติสุขในสังคมไทยและบนโลกใบนี้เช่นกัน สังคมไทยต้องมีบุคลากรที่มีคุณค่าและศักยภาพสูงในแต่ละด้าน การคัดสรรช้างเผือกที่เกิดขึ้นตามยถากรรมท่ามกลางระบบการศึกษาที่ผ่านมาคงไม่เป็นการเพียงพอที่จะได้ช้างเผือกจำนวนมาก ช้างเผือกจากมูกว้าง หรือช้างเผือกที่เผือกอย่างแท้จริง การพัฒนาระบบการศึกษาในโรงเรียน ในครอบครัวและในสังคม ให้มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง และการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษอย่างมีประสิทธิภาพ จึงสามารถคัดสรรผู้ที่มีความสามารถพิเศษในแต่ละด้าน พัฒนาระบบฐานองค์ความรู้ที่เชื่อมั่นได้ เพื่อให้ความสามารถพิเศษนั้นเป็นผลต่อ

สังคมอย่างแท้จริงต่อไป

การพิจารณาและการคิดสรรเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ก็นับว่ายังคงมีปัญหาค่อนข้างมาก การกล่าวถึงเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษในสังคมไทย การกล่าวถึงเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนไทยผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ นับว่าเป็นเรื่องใหม่ แม้ว่าจะมีการกล่าวถึงกันอยู่บ้างก็ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ถ้าเทียบกับทางด้านวิทยาศาสตร์ก็นับได้ว่าการส่งเสริมและผลักดันเรื่องเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ ได้เริ่มต้นและพัฒนาไปแล้วพอสมควร ดังจะเห็นได้จากหน่วยงานการศึกษาของรัฐทางด้านวิทยาศาสตร์ได้ดำเนินการมาแล้วระยะหนึ่ง แม้กระนั้นก็ยังมีความเสี่ยงที่เด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านวิทยาศาสตร์ของเรา มาถึงวันนี้ ยังตามประเทศเพื่อนบ้านอีกหลายต่อหลายประเทศไม่ทัน ทั้งนี้โดยถือเอาการแข่งขันโอลิมปิกทางด้านวิทยาศาสตร์เป็นมาตรฐาน

กล่าวเฉพาะทางด้านทัศนศิลป์ในสังคมไทย แม้จะมีรากฐานศิลปะร่วมสมัยมายาวนานพอสมควร มีแรงผลักดันทางการประกวดแข่งขันชิงรางวัลและการจัดลำดับศิลปินอย่างรุนแรง มีกระแสชัยชนะระดับเอเชียหรืออาเซียน ประเด็นสำคัญที่น่าสังเกตก็คือ ประการแรก การประกวดแข่งขันล้วนเป็นเยาวชนหนุ่มสาวที่ยังมิได้พิสูจน์ความมุ่งมั่นยืนหยัดในการมีชีวิตเป็นศิลปิน และอีกประการหนึ่ง คุณค่าทางศิลปกรรมประกวดชิงรางวัลและจัดลำดับได้จริงหรือ

จากกระแสความนิยมการประกวดแข่งขันในสังคม ได้ส่งผลมาสู่ความนิยมในการประกวดแข่งขันชิงรางวัลในระดับเด็กและเยาวชนหรือนักเรียนด้วย ด้วยระบบการประกวดแข่งขันในระดับนักเรียนที่เฟื่องฟูมาประมาณ 2 ทศวรรษ ทัศนศิลป์ของเด็กและเยาวชนไทยได้โอนเอียงไปทำงานเขียนภาพระบายสี 2 มิติหรือจิตรกรรม ที่สะดวกแก่การประกวดแข่งขันและสะดวกแก่การขนส่งในเชิงปริมาณไปสู่สนามประกวดแข่งขัน โนมเอียงไปสู่กรอบของการแข่งขันที่มีชัยชนะและการพ่ายแพ้เป็นเดิมพัน โนมเอียงไปทางอิทธิพลหรือสูตรสำเร็จของครูผู้สอน รูปแบบจำกัด เนื้อหาจำกัด โครงสร้างภาพจำกัด กลวิธีจำกัด การใช้สีจำกัด โนมเอียงไปสู่การเข้าค่ายฝึกฝน มีบุคลิกลักษณะหรือกระบวนแบบของโรงเรียน ของจังหวัดของครูผู้สอน โนมเอียงไปสู่การที่เด็กและเยาวชนมีความสามารถพิเศษทั้งห้องเรียนทั้งโรงเรียน ความโน้มเอียงเหล่านี้เป็นปัญหาต่อการพัฒนาในเรื่องความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ของเด็กและเยาวชนไทย ที่ควรจะเป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติ มีความหลากหลาย มีลักษณะเฉพาะตัว

ถ้าตั้งคำถามว่า แนວโน้มเหล่านี้ แสดงความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ของเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริงได้หรือไม่ คำตอบคงไม่ง่ายนัก เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งไม่น้อย คงมีความเป็นไปได้ เพราะเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ ยังมีปัจจัยและคุณลักษณะอีกมากมายหลายสิ่งที่จะบ่งชี้และทำความเข้าใจ มิใช่เพียงการเขียนภาพระบายสีได้ การแสดงทักษะอย่างช่างฝีมือ หรือการประกวดแข่งขันจากกรอบความคิด

ของผู้ใหญ่หรือศิลปินเพียงเท่านั้น

การตอบคำถามเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ยังจะต้องอาศัยข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าอีกมากมาย ทั้งการศึกษาค้นคว้าเพื่อแสวงหาองค์ความรู้ ค้นหาตัวบ่งชี้ คุณสมบัติและคุณลักษณะ รวมทั้งงานวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างเกณฑ์ สร้างแบบทดสอบ งานพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนต่อไป

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ในอารยประเทศ ได้ดำเนินการมาเป็นเวลานานแล้ว ได้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยอย่างกว้างขวาง เพื่อนำองค์ความรู้มาเป็นแนวคิดสำหรับการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ ความรับผิดชอบในการคัดสรรเลือกเฟ้นและพัฒนาศักยภาพของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ครอบคลุมทั้งประเทศ เป็นงานที่ได้รับการสนับสนุนและผลักดันทั้งจากรัฐและเอกชน แรงผลักดันทางด้านเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ เป็นเพียงด้านหนึ่งในอีกหลายด้าน นอกจากนั้นแล้ว ความสามารถพิเศษหลายด้านนั้นก็มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ด้วยหลักการและโครงการต่าง ๆ จึงต้องมีความประสานสัมพันธ์กัน การพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษทั้งด้านทัศนศิลป์และด้านอื่น ๆ จึงเป็นแรงผลักดันสำคัญในสังคม ในกระแสการแข่งขันทางปัญญาและการสร้างสรรค์

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ในสังคมไทย แม้จะเป็นช่วงเวลาของการเริ่มต้น หลังจากที่กระแสสากลและระดับภูมิภาคหลายประเทศได้พัฒนาไปไกลแล้วพอสมควร การเริ่มต้นดังกล่าวต้องอาศัยแรงผลักดันรอบด้าน อาศัยนักวิชาการทางด้านทัศนศิลป์ บุคลากรผู้สอนทางด้านทัศนศิลป์ ผู้ปกครอง เสียสละศึกษาค้นคว้าทำความเข้าใจและทุ่มเทเพื่อการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมผลักดันเรื่องเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษอย่างแท้จริง ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย พร้อมกันนั้นก็ต้องร่วมกันสร้างความเข้าใจให้กับสังคม เพื่อแรงผลักดันที่สำคัญต่อไป

โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์

คณะอนุกรรมการเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ และศิลปะการแสดง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้นำเสนอแผนปฏิบัติการและโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง ในปี 2542 โดยกำหนดวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้ค้นพบศักยภาพ ได้แสดงออก และมีเวทีสำหรับการศึกษาค้นคว้า การฝึกทักษะ และพบปะสังสรรค์กับผู้ที่มีความสนใจด้วยกัน
2. เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษและมีความสนใจด้านทัศนศิลป์

และศิลปะการแสดง ได้พัฒนาศักยภาพจนบรรลุจุดสูงสุด

แผนปฏิบัติการและโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงมีดังนี้

1. แผนการจัดตั้งและบริหารองค์กร

แผนงานจัดตั้งและบริหารองค์กรเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง นับเป็นงานสำคัญในช่วงแรกที่จะต้องวางโครงสร้างสำหรับการบริหารงานและดำเนินการในระยะยาว เป็นทั้งงานจัดตั้งองค์กรและบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพ

โครงการที่เกี่ยวข้อง

- โครงการที่ 1 โครงการจัดตั้งศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 2 โครงการจัดตั้งศูนย์ฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 3 โครงการจัดตั้งชมรมเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 4 โครงการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

2. แผนงานการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนา

แผนงานศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนา เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง เป็นการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้เฉพาะด้าน องค์ความรู้ใหม่ทั้งในระดับสากลและในบริบทสังคมไทย เพื่อนำองค์ความรู้ไปพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านนี้

โครงการที่เกี่ยวข้อง

- โครงการที่ 5 โครงการวิจัยเรื่อง แนวคิด คุณลักษณะ และการตรวจวัดเด็ก และเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์
- โครงการที่ 6 โครงการวิจัยเรื่อง แนวคิด คุณลักษณะ และการตรวจวัดเด็ก และเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 7 โครงการวิจัยเรื่อง สภาพแวดล้อมและปัจจัยที่ส่งเสริมให้เด็ก และเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ
- โครงการที่ 8 โครงการวิจัยเรื่อง สภาพแวดล้อมและปัจจัยที่ส่งเสริมให้เด็ก และเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดงพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ
- โครงการที่ 9 โครงการวิจัยเรื่อง พัฒนาการแนวคิดและแนวคิดร่วมสมัยสากลในการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์

โครงการที่ 10 โครงการวิจัยเรื่อง พัฒนาการแนวคิดและแนวคิดร่วมสมัยสากลในการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดง

3. แผนงานพัฒนาบุคลากร

แผนงานพัฒนาบุคลากร เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง นับว่าเป็นงานสำคัญอีกด้านหนึ่ง ในการที่จะสร้างผู้มีความรู้ความเข้าใจที่เชื่อมั่นได้ทางด้านนี้ เพื่อขยายผลการพัฒนาให้ครอบคลุมสังคมไทย "บุคลากร" ในที่นี้ครอบคลุมทั้งบุคลากรนักวิชาการในสถาบันการศึกษาและนอกสถาบันการศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชน

โครงการที่เกี่ยวข้อง

โครงการที่ 11 โครงการอบรมบุคลากรนักวิชาการด้านเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์

โครงการที่ 12 โครงการอบรมบุคลากรนักวิชาการด้านเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดง

โครงการที่ 13 โครงการอบรมผู้ปกครองและพี่เลี้ยง (mentor) เด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์

โครงการที่ 14 โครงการอบรมผู้ปกครองและพี่เลี้ยง (mentor) เด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดง

โครงการที่ 15 โครงการอบรมนักวิจัยทางด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

โครงการที่ 16 โครงการร่วมมือผลิตคู่มือปฏิบัติ ศิลปวัฒนธรรมวิจัย (arts and culture research) กับสถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรมและคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

โครงการที่ 17 โครงการร่วมมือผลิตมหำบัณฑิตทางด้านศิลปะศึกษา (art education) กับคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

โครงการที่ 18 โครงการร่วมมือผลิตมหำบัณฑิตทางด้านศิลปะการแสดงศึกษา (theatre education) กับคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

4. แผนงานพัฒนากระบวนการเรียนรู้

แผนงานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง เป็นแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียน เป็นการยกมาตรฐานการเรียนรู้ทางด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงให้สูงขึ้น จนสามารถคัดสรรเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

โครงการที่เกี่ยวข้อง

โครงการที่ 19 โครงการพัฒนาแนวคิด สภาพแวดล้อม และกระบวนการเรียนรู้เพื่อ

พัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ในระบบโรงเรียน

โครงการที่ 20 โครงการพัฒนาแนวคิด สภาพแวดล้อม และกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดงในระบบโรงเรียน

โครงการที่ 21 โครงการพัฒนาแนวคิด สภาพแวดล้อม และกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง สำหรับผู้ปกครองและสังคม

5. แผนงานพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ

แผนงานพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษในที่นี้ หมายถึง งานพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงโดยตรง นั่นหมายถึงว่า กรอบความคิด ความเชื่อมั่นในเรื่องคุณลักษณะหรือตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การคัดสรรเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ ได้แสดงรูปลักษณ์ชัดเจนขึ้น งานพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงต้องพัฒนาให้ตรงประเด็น

โครงการที่เกี่ยวข้อง

โครงการที่ 22 โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ (โครงการตลอดปี)

โครงการที่ 23 โครงการคัดสรรและพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดง (โครงการตลอดปี)

โครงการที่ 24 โครงการฝึกอบรมพิเศษสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ (โครงการภาคฤดูร้อน)

โครงการที่ 25 โครงการฝึกอบรมพิเศษสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดง (โครงการภาคฤดูร้อน)

โครงการที่ 26 โครงการห้องพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ในโรงเรียน

โครงการที่ 27 โครงการห้องพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดงในโรงเรียน

โครงการที่ 28 โครงการส่งเสริมการแสดงออกของเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงต่อสาธารณชน

โครงการที่ 29 โครงการส่งเสริมการศึกษาต่อเพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

โครงการที่ 30 โครงการส่งเสริมและสนับสนุนเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงให้เป็นศิลปิน

โครงการที่ 31 โครงการติดตามผลและสนับสนุนเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

6. แผนงานสื่อสารและประชาสัมพันธ์

แผนงานสื่อสารและประชาสัมพันธ์ เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง เป็นงานสื่อสารและประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง ทั้งในระดับองค์กรและประชาชนทั่วไป ทั้งโดยการสื่อสารประชาสัมพันธ์โดยตรงและในสื่อมวลชนทุกแขนง ซึ่งการสร้างความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ดี ย่อมเป็นแรงผลักดันสำคัญในการพัฒนาคุณค่าให้เกิดขึ้นในสังคม

โครงการที่เกี่ยวข้อง

โครงการที่ 32 โครงการเผยแพร่สื่อเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

โครงการที่ 33 โครงการจัดพิมพ์หนังสือ "ศิลปินเอก" ทางด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

โครงการที่ 34 โครงการหนังสือพิมพ์ข่าว "สร้างสรรค์" เพื่อเสนอข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

แนวทางการสนับสนุนเด็กและเยาวชนทั่วไปด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

แผนงานกิจกรรมส่งเสริมการสร้างสรรค์ เป็นงานส่งเสริมการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงในมุมกว้าง ที่ครอบคลุมเด็กและเยาวชนที่มีความรักและความมุ่งมั่นทางด้านนี้โดยทั่วไป เพื่อเป็นการสร้างฐานเด็กและเยาวชนที่กว้างและแข็งแรง และสามารถสรรหาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงได้อย่างกว้างขวาง ทั้งปริมาณและคุณภาพ

โครงการที่เกี่ยวข้อง

โครงการที่ 1 โครงการจัดตั้งสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาศิลปิน

โครงการที่ 2 โครงการร่วมมือกับพิพิธภัณฑ์ หอศิลป์กรม โรงละคร และศูนย์วัฒนธรรม

โครงการที่ 3 โครงการร่วมมือกับสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เปิดสอนทางด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

โครงการที่ 4 โครงการร่วมมือกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พัฒนาหลักสูตรทางด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

โครงการที่ 5 โครงการพัฒนาหนังสือแบบเรียนและหนังสือประกอบการเรียนทางด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

โครงการที่ 6 โครงการค่ายทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

- โครงการที่ 7** โครงการเทศกาลทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 8** โครงการถนนทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 9** โครงการประกวดแข่งขันทางด้านทัศนศิลป์
- โครงการที่ 10** โครงการประกวดแข่งขันทางด้านศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 11** โครงการร่วมมือกับสถาบันการศึกษา หน่วยงานของรัฐและเอกชนจัด
กิจกรรมส่งเสริมการสร้างสรรค์ทางด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
(วิรุณ ตั้งเจริญ และคณะ. 2542 : 3-8)

แนวคิดในการจัดการศึกษา

สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ระยะเริ่มต้นในสังคมไทยขณะนี้ ควรมุ่งเน้นพัฒนางาน 6 ด้าน คือ

1. งานพัฒนาองค์ความรู้และเครื่องมือตรวจวัด
2. งานพัฒนาบุคลากรวิชาการ
3. งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้
4. งานพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษ
5. งานพัฒนาองค์กร
6. งานพัฒนาการสื่อสารและประชาสัมพันธ์
7. งานสนับสนุนเด็กและเยาวชนที่มีความสนใจทางด้านทัศนศิลป์

งานพัฒนาองค์ความรู้และเครื่องมือตรวจวัด ปัญหาสำคัญในการเริ่มต้นงานทางด้านเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ในสังคมไทยวันนี้ คืองานค้นคว้าวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านนี้ ให้สามารถอธิบายและตอบคำถามได้อย่างชัดเจนและเป็นวิทยาศาสตร์พอสมควร แยกแยะคุณลักษณะและตัวบ่งชี้ความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ได้ชัดเจน และมีเป้าหมายที่คมชัดสอดคล้องกับพัฒนาการสังคม พร้อมกันนั้น ก็ต้องพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านนี้ได้อย่างเที่ยงตรงเชื่อถือได้ เพื่อให้สามารถแยกแยะและคัดสรรเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ

งานพัฒนาบุคลากรวิชาการ งานพัฒนาบุคลากรวิชาการทางด้านเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ จำเป็นต้องพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทั้งการผลิตบัณฑิตในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับบัณฑิตศึกษากการอบรมสัมมนาเพื่อพัฒนาบุคลากร การศึกษาต่อในต่างประเทศ รวมทั้งการจัดกลุ่มวิจัย การจัดกลุ่มการสอน หรือการจัดกลุ่มปฏิบัติการกรมถ่ายโยงความรู้ความสามารถอื่น ๆ บุคลากรวิชาการในที่นี้ครอบคลุมในมุมกว้าง ทั้งนักวิชาการ นักวิจัย ครู วิทยากร ผู้ช่วยวิทยากร พี่เลี้ยง (mentor)

งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ควรครอบคลุมทั้ง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย พัฒนาทั้งแนวคิด สภาพแวดล้อม หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน สื่อการสอน เนื้อหา จิตวิทยาการเรียน การสอน การประเมินผลในระบบโรงเรียน การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในระดับ อุดมศึกษา การปรับปรุงหลักสูตร การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรผู้สอน การสร้าง หลักสูตรเพื่อผลิตบัณฑิตที่รับผิดชอบทางด้านนี้ รวมทั้งการเตรียมความพร้อมในการรับช่วง ส่งต่อเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษมาสู่การศึกษาในระดับอุดมศึกษา

งานพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษ งานพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ เป็นงานที่ต้องมีความชัดเจนและละเอียดอ่อน ต้องมองภาพรวมของสังคมมากกว่าภาพ ย่อยส่วนบุคคล หรือแรงผลักดันของพ่อแม่แบบสังคมไทย ต้องมีองค์ความรู้ที่ชัดเจน เป้าหมายที่ชัดเจน คุณลักษณะที่ชัดเจน การตรวจวัดเชื่อถือได้ การพัฒนาในระบบโรงเรียน ที่ดี แยกแยะได้ดี ระบบการเรียนรู้เสริมที่ดี สังคมที่เอื้อกระบวนการส่งต่อที่ดี ระบบ มหาวิทยาลัยที่มีความพร้อม รวมทั้งสังคมที่มีความรู้ความเข้าใจ ร่วมมือ และผลักดัน ให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษได้พัฒนาศักยภาพสูงสุดและเป็นผู้นำในแนวทางของตน

งานพัฒนาองค์กร งานพัฒนาองค์กรทางด้านเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถ พิเศษด้านทัศนศิลป์ จำเป็นจะต้องพัฒนาไปพร้อมกับทางด้านอื่น ๆ บางส่วนอาจบริหารร่วมกัน บางส่วนแยกออกจากกันตามความเหมาะสม ควรเป็นทั้งองค์กรของรัฐ เอกชน และองค์กร ที่ประสานกันหลายฝ่าย ควรเป็นองค์กรที่เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าวิจัย ฐานข้อมูล องค์กร อบรมสัมมนาและปฏิบัติการ ชมรม ห้องเรียนเสริม และควรเป็นองค์กรที่เป็นอิสระ มี เสรีภาพทางวิชาการ มีงบประมาณหรือกองทุนมูลนิธิสนับสนุน มีระบบการบริหารที่ดีคล่องตัว มีบุคลากรที่มีคุณภาพ

งานพัฒนาการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ งานสื่อสารและประชาสัมพันธ์เป็นงาน เสริมที่สำคัญ เพื่อช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจและความจำเป็นในการพัฒนาเด็กและ เยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ ทั้งทางด้านทัศนศิลป์และด้านอื่น ๆ เป็นการสื่อสารและ ประชาสัมพันธ์ทั้งในระดับสังคม ระดับครอบครัว และภายในสถาบันการศึกษา ทั้งเพื่อสร้าง ความรู้ความเข้าใจ สื่อสารความรู้ความคิด และประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ งานสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ควรเป็นไปทั้งในสื่อมวลชน การเผยแพร่ความรู้ในรูปแบบของเอกสาร หนังสือ ตำรา ผลงานวิจัยและเอกสารประชาสัมพันธ์ เมื่อสังคมมีความรู้ความเข้าใจย่อมเกิดแรงสนับสนุนที่ดี

งานสนับสนุนเด็กและเยาวชนที่มีความสนใจทางด้านทัศนศิลป์ งานสนับสนุนใน วงกว้าง ย่อมช่วยสร้างฐานและขยายฐานตัวเลือกเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษได้ กว้างและหลากหลายขึ้น ถ้าเด็กและเยาวชนระดับที่มีความสนใจทางด้านทัศนศิลป์มีฐานที่ กว้างและมีศักยภาพสูง การคัดสรรเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ ย่อมมีตัวเลือก มากขึ้น และเป็นตัวเลือกที่มีศักยภาพสูง สามารถพัฒนาศักยภาพให้มีเพดานสูงยิ่งขึ้น โครงการและกิจกรรมมากมายที่จะสนับสนุนเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้าน

ทัศนศิลป์ ทั้งจากโรงเรียน สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา หน่วยงานของรัฐ เอกชน ชุมชน เช่น ค่ายศิลปะ การจัดประกวดแข่งขัน นิทรรศการศิลปะ ถนนศิลปะ ชุมชนศิลปะ ฯลฯ

ความพร้อมของโรงเรียนและผู้บริหาร

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ รวมทั้งด้านอื่น ๆ ในระบบโรงเรียน ซึ่งในที่นี้คงหมายถึงทั้งระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ประการแรกผู้บริหารและครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ มีความรู้และความเข้าใจทั้งในเรื่องเหตุผลความจำเป็นในการจัดการศึกษา เข้าใจเป้าหมาย เข้าใจหลักการ นโยบายและแผนโดยภาพรวม แล้วจึงมาถึงการทำความเข้าใจกับกระบวนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษทางด้านต่าง ๆ และด้านทัศนศิลป์ รวมทั้งความพร้อมในการจัดการศึกษาทางด้านนี้

ในขณะที่สังคมกำลังเรียกร้องการเป็นสังคมแห่งปัญญา ท่ามกลางการแข่งขันทางปัญญาและทางด้านอื่น ๆ การพัฒนาคนกำลังกลายเป็นประเด็นสำคัญทั้งในระบบสังคม และระบบการศึกษา ศักยภาพและคุณภาพของคนคือดัชนีชี้ศักยภาพและคุณภาพของสังคม การศึกษาไทยในช่วงอุตสาหกรรมเก่าได้พัฒนาคนเหมือนเครื่องจักรวาล พัฒนาอาชีพของคนเพื่อนำคนไปสู่ระบบอุตสาหกรรมและโรงงานโดยขาดการพัฒนาคนอย่างละเอียดรอบคอบ คนที่ควรพร้อมทั้งการเป็นคนเก่ง คนดี มีวินัย มีชีวิตที่สันติสุข และมีชีวิตเพื่อผู้อื่นด้วย วันนี้ การศึกษาต้องปรับตัวอีกหลายต่อหลายอย่าง

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ระบบโรงเรียนจะต้องพัฒนาตนเองให้พร้อมที่จะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เด็กทุกคนที่มีความแตกต่างได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ทั้งระบบการศึกษาปกติเพื่อเด็กและเยาวชนทุกคน และระบบการศึกษาพิเศษเพื่อเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษจำนวนหนึ่ง เพื่อปรับการศึกษาไม่ให้มีเพดานจำกัด ให้เด็กที่มีศักยภาพในการเรียนรู้สูง ได้พัฒนาสูงสุดและเต็มศักยภาพของแต่ละคน แต่ละด้าน ทั้งเพื่อสิทธิทางการศึกษาตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน เพื่อพัฒนาการทางความรู้และปัญญา และเพื่อพัฒนาการของสังคม

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ผู้บริหารโรงเรียน และครู นอกจากจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษทางด้านต่าง ๆ ในภาพรวมของสังคมแล้ว ต้องทำความเข้าใจกับการจัดการศึกษาทางด้านนี้ในระบบโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในโรงเรียนที่ตนเองรับผิดชอบพร้อมที่จะจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษในทุกด้าน รวมทั้งทางด้านทัศนศิลป์ และต้องตระหนักว่า การพัฒนาสังคมต้องพัฒนาทุกด้านอย่างเท่าเทียมกัน นั่นหมายความว่า ระบบการศึกษาต้องเตรียมกำลังคนที่ได้รับการพัฒนาทุกด้านเช่นกัน

กล่าวเฉพาะทางด้านทัศนศิลป์ จะต้องทำความเข้าใจกับพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงของทัศนศิลป์ในโลกปัจจุบัน เพื่อให้เราสามารถมองเห็นเป้าหมายการจัดการ

ศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษได้เด่นชัดขึ้น เราต้องพัฒนาเด็กวันนี้เพื่อสังคมวันนี้และสังคมในอนาคต ไม่ใช่พัฒนาเด็กเพื่อส่งกลับไปสู่สังคมในอดีต ยิ่งเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เขาจะต้องใช้ความรู้ความสามารถพิเศษของเขาเพื่อการสร้างสรรค์สังคมในอนาคตมากยิ่งขึ้น ต้องทำความเข้าใจและติดตามการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางด้านนี้ เพื่อให้การศึกษาในระบบโรงเรียนมีฐานองค์ความรู้ที่สามารถตอบคำถามได้อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ต้องเข้าใจคุณลักษณะพิเศษและตัวบ่งชี้ที่ชัดเจนของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ทำความเข้าใจกับการใช้เครื่องมือตรวจวัดเพื่อคัดสรรเด็ก เข้าใจกระบวนการให้การศึกษาและการส่งต่อ สำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์

นอกจากความรู้ความเข้าใจข้างต้นแล้ว โรงเรียนจะต้องเตรียมความพร้อมหรือพัฒนาบุคลากรวิชาการทางด้านเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ โดยรวมหรือเฉพาะด้าน เตรียมความพร้อมครูผู้สอน พี่เลี้ยงที่มีความรู้ความเข้าใจเฉพาะด้าน ประสานงานกับชุมชนและบ้าน ให้การสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ การอบรมสัมมนา การจัดตั้งชมรม การจัดกิจกรรมเสริม สื่อการสอน ห้องสำหรับการพัฒนาศักยภาพพิเศษ ฯลฯ และที่สำคัญที่สุด โรงเรียนจะต้องพร้อมที่จะพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษทุกด้านเพียงไม่กี่ปersonในโรงเรียน ด้วยความจริงใจตั้งใจ และด้วยความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง

ความพร้อมของนักวิชาการและครู

ในขณะที่สังคมไทยเพิ่งเริ่มต้นพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ รวมทั้งทางด้านทัศนศิลป์เรามีได้ขาดเฉพาะองค์ความรู้และความเข้าใจของสังคมเท่านั้นประเด็นสำคัญคือ เราขาดทั้งบุคลากรนักวิชาการและครู เราไม่มีนักวิชาการที่ศึกษามาทางด้านเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางทัศนศิลป์โดยตรง องค์ความรู้ที่มีอยู่บ้างก็จากนักวิชาการทางด้านเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ในมุมมองที่ครอบคลุมเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทุกด้าน และความรู้จากงานวิชาการต่างประเทศที่ยังไม่มีการศึกษาค้นคว้าและประยุกต์มาใช้ในสังคมไทย เราคงจะต้องร่วมกันพัฒนาหรือประยุกต์ความรู้ต่าง ๆ ทางด้านนี้ รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากระบบการศึกษาของไทยและจากบริบทสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นการค้นคว้าวิจัย การอบรมสัมมนา การแสวงหาความรู้จากผู้มีความรู้และมีประสบการณ์ตรง

พร้อมกันนั้น องค์การทางการศึกษาและสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ก็ต้องเร่งสร้างหรือผลิตบุคลากรและครูทางด้านเด็กที่มีความสามารถพิเศษในทุกด้าน ทั้งการสร้างองค์ความรู้ การพัฒนาบุคลากรนักวิชาการและครู และการดำเนินโครงการต่าง ๆ จำเป็นจะต้องดำเนินการควบคู่กันไป ซึ่งในขณะนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) และกระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มดำเนินการไปบ้างแล้ว สำหรับสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยจำเป็นจะต้องตื่นตัวเรื่องนี้เป็นอย่างมาก ทั้งการทำความเข้าใจการสร้างองค์ความรู้ การผลิตนักวิชาการและครู รวมทั้งการเตรียมการส่งต่อเด็กที่มีความ

สามารถพิเศษทุก ๆ ด้านจากระดับมัธยมศึกษา ซึ่งการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถดังกล่าว เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา และหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 ดังนี้

หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา

มาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพิเศษ

การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่กำหนดในกฎกระทรวง

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 7)

หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 12)

ความพร้อมของผู้ปกครอง

บางท่านกล่าวว่า "ทุกสิ่งทุกอย่างเริ่มที่บ้าน" นั้นหมายถึงว่า บ้านเริ่มทุกอย่าง ไม่ว่าจะสติปัญญา ระเบียบวินัย รสนิยม จริยธรรม คุณธรรม "ครอบครัว" เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางและลึกซึ้ง ความพร้อมของเด็กเริ่มตั้งแต่ในครรภ์ของแม่ เด็กดูดซับประสบการณ์ทุกสิ่งทุกอย่าง เรียนรู้จากพ่อแม่และประสบการณ์รอบตัว จิตวิทยาจิตวิเคราะห์เชื่อว่าเด็กแรกเกิดจนถึงประมาณ 5 ปี เป็นช่วงที่เด็กรับรู้และฝังทุกสิ่งทุกอย่างไว้ในจิตใต้สำนึก การค้นคว้าเรื่องสมอง ในปัจจุบันก็เชื่อว่า สมองช่วงประมาณ 2 - 11 ปี

เป็นช่วงที่เรียนรู้และพัฒนาได้ดีที่สุด การสร้างความพร้อมให้กับเด็ก พ่อแม่ผู้ปกครองจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจพอสมควร แพทย์หญิงคันสนีย์ ฉัตรคุปต์ กล่าวว่า

คนเราเกิดมาในโลกนี้ เหมือนกับต้นไม้ที่มีเมล็ดพันธุ์อยู่แล้ว แต่จะต้องอาศัยการรดน้ำใส่ปุ๋ย เพื่อจะทำให้เมล็ดพืชเติบโตขึ้นมาเป็นต้นไม้ใหญ่ที่แข็งแรงสมบูรณ์ เปรียบเสมือนสมองของเราที่ธรรมชาติให้มาเป็นห้องว่างๆ ที่ยังไม่ได้ตกแต่ง ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ทำให้สมองเป็นห้องที่สมบูรณ์ เป็นสมองที่ฉลาดมีความสามารถมากที่สุด จึงกล่าวได้ว่า ไม่มีความสามารถหรือความฉลาดใดที่จะเกิดขึ้นตามธรรมชาติ โดยปราศจากสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม สิ่งแวดล้อมหรือการเลี้ยงดูที่มีการสัมผัส มีความผูกพันใกล้ชิด มีความรัก ความอบอุ่นจะส่งเสริมพัฒนาการสมองของเด็ก และในทางตรงข้าม การเลี้ยงดูที่ทำให้เด็กเกิดความเครียด ความกังวล หรือถูกทำร้าย ก็จะยับยั้งการเจริญเติบโตและพัฒนาการของสมองเด็ก ทำให้เด็กไม่มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้และเป็นบุคคลที่ไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเสียดายมาก เพราะสมองเด็กเกิดมาพร้อมที่จะเรียนรู้ พร้อมที่จะมีประสิทธิภาพ พร้อมที่จะฉลาด แต่ขาดปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม (คันสนีย์ ฉัตรคุปต์, พญ. 2542 : 4-6)

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านใดด้านหนึ่ง หรือทางด้านทัศนศิลป์ พ่อแม่ผู้ปกครองหรือบ้านจะต้องมีความพร้อม เพื่อร่วมผลักดันให้เด็กหรือเยาวชนที่มีศักยภาพพิเศษนี้ ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ บรรลุเป้าหมายของบ้าน โรงเรียน และสังคม โรงเรียนไม่สามารถพัฒนาเด็กเหล่านี้ได้อย่างโดดเดี่ยว การพัฒนาของโรงเรียนจะไม่ได้รับผลสมบูรณ์ ถ้าขาดการพัฒนาหรือความร่วมมือจากบ้าน เพราะบ้านหรือครอบครัวคือจุดเริ่มต้นและเกือบทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตเด็ก กล่าวเฉพาะในกรณีเด็กที่มีความสามารถพิเศษทัศนศิลป์ ผู้ปกครองควรจะต้องพร้อมและจัดความพร้อมในสิ่งเหล่านี้

1. พร้อมที่จะยอมรับว่าเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ มีศักยภาพพิเศษเหนือกว่าเด็กปกติทางด้านนี้ เด็กพร้อมที่จะเรียนรู้และสร้างสรรค์ทัศนศิลป์อย่างมุ่งมั่นจริงจัง
2. พร้อมที่จะยอมรับผลงานทัศนศิลป์ที่เกิดขึ้น ว่าจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ที่แปลกแตกต่างไปจากผลงานทัศนศิลป์ของเด็กทั่วไปหรือแม้แต่ของศิลปิน
3. พร้อมที่จะสนับสนุนให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ ได้พัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของเขาจนสุดพรมแดนความรู้ความสามารถทางด้านนี้ และพร้อมที่จะเห็นเขาเป็นผู้สร้างสรรค์งานศิลปะหรือศิลปินในอนาคต
4. พร้อมที่จะศึกษาหาความรู้ความเข้าใจทางด้านเด็กที่มีความรู้ความสามารถทางด้านทัศนศิลป์ในทุกเรื่อง เช่น ความรู้ทางด้านเด็กที่มีความสามารถพิเศษ การค้นคว้าวิจัยใหม่ ๆ จิตวิทยาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ การจัดสภาพแวดล้อม ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ
5. พร้อมที่จะเข้าร่วมอบรมสัมมนา การประชุม และกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนา

ความรู้ความเข้าใจทางด้านเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางทัศนศิลป์

6. พร้อมทั้งจะร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันการศึกษา ในการพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ภายใต้การดูแลของตน

7. พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือและจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ หนังสือ เอกสาร เพื่อการพัฒนาความรู้ความสามารถและสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

8. พร้อมทั้งจะเรียนรู้และทำความเข้าใจกับพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าของศิลปะ ทั้งในสังคมไทยและในกระแสสากล

9. พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือในการมีบุคลากรพิเศษเพื่อพัฒนาศักยภาพเสริมให้กับเด็กซึ่งอาจเป็นวิทยากร ครู หรือพี่เลี้ยงเฉพาะทาง ภายใต้การแนะนำของนักวิชาการทางด้านนี้โดยเฉพาะ

10. พร้อมทั้งจะให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือเกื้อหนุนอย่างเต็มความสามารถ สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษของตน

11. พร้อมทั้งจะจัดสภาพแวดล้อมในบ้าน จัดห้อง จัดวัสดุอุปกรณ์ให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาความรู้ความสามารถและการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์

12. พร้อมทั้งจะพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ภายใต้การดูแลของตน ให้การพัฒนาศักยภาพสูงสุดทางด้านทัศนศิลป์ ผสานกับการพัฒนาสูงสุดทางการศึกษา ในระบบโรงเรียน วิชาการต่าง ๆ การพัฒนาจริยธรรมคุณธรรม อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุขและมีความสุข

ความพร้อมของสภาพแวดล้อม บ้าน โรงเรียน และสังคม

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และทางด้านอื่น ๆ นอกจากปัจจัยอื่น ๆ มากมายแล้ว ความพร้อมของสภาพแวดล้อม นับเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ทั้งที่บ้าน โรงเรียน และในสังคม สิ่งแวดล้อมที่ดี สะอาด ร่มรื่น ย่อมเอื้อต่อการดำรงชีวิตและต่อการเรียนรู้ ทั้งเด็กทั่วไปและเด็กที่มีความสามารถพิเศษ นอกจากนั้นแล้ว สภาพแวดล้อมที่ดีทางด้านทัศนศิลป์สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ที่มีแรงกระตุ้นจากผลงานทัศนศิลป์ นิติยสาร หนังสือ สื่อการเรียนรู้ รวมทั้งความเข้าใจที่เกื้อหนุนจากครู ผู้ปกครองและผู้คนในสังคม ย่อมเป็นบรรยากาศที่มีคุณค่ายิ่งสำหรับการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ให้สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถของเขาอย่างถึงที่สุด

สภาพแวดล้อมในบ้านและโรงเรียน สามารถพัฒนาให้สอดคล้องเหมาะสมกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ ถ้าได้สร้างและพัฒนาความรู้ความเข้าใจร่วมกัน ได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐ เอกชน และชุมชน ทั้งสถานที่วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณเพื่อการต่าง ๆ แต่ประเด็นที่สำคัญที่สุดประเด็นหนึ่งคือ ความพร้อมของสภาพแวดล้อมในสังคมที่จะเอื้อต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทุกด้าน รวมทั้งด้านทัศนศิลป์ กล่าวเฉพาะความพร้อมของสภาพแวดล้อมใน

สังคมทางด้านทัศนศิลป์ สังคมไทยคงจะต้องพัฒนาสภาพแวดล้อมให้สวยงามร่มรื่น สวนสาธารณะ สวนประติมากรรม สิ่งก่อสร้างที่มีรสนิยม มีพิพิธภัณฑศิลป์ พิพิธภัณฑอื่น ๆ หอนาฏลักษณะ และดนตรี ทัวถึงเพียงพอสำหรับผู้คนในสังคม และพร้อมจะเป็นที่พักผ่อน แสวงหาความรู้ เพิ่มพูนรสนิยม ทั้งสำหรับประชาชนทั่วไป สำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ และด้านอื่น ๆ รวมทั้งสื่อมวลชนที่ต้องมุ่งเน้นการพัฒนา ความรู้ความสามารถและรสนิยมของประชาชนด้วย แทนที่จะเป็นเพียงสื่อมวลชนเพื่อการ บันเทิงและรสนิยมต่ำเท่านั้น

วัตถุประสงค์และเป้าหมายของหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ควรเป็นหลักสูตรการศึกษาในระบบการศึกษาปกติ (school in school) เด็กที่มีความสามารถพิเศษควรมีชีวิตและศึกษา อยู่ท่ามกลางเด็กอื่น ๆ ไม่ควรสร้างความแปลกแยกให้เกิดขึ้น เพื่อว่าในอนาคตเขาจะมีชีวิต อยู่ในสังคมอย่างปกติสุข ปัญหาอยู่ที่ว่า เราจะจัดการศึกษาในระบบปกติให้ยืดหยุ่นและมี ช่องว่างที่จะเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านต่าง ๆ ได้พัฒนา เหนือเด็กและเยาวชนปกติได้อย่างไร โดยที่ไม่ก่อให้เกิดความแปลกแยกระหว่างเด็กที่มี ความสามารถพิเศษเหล่านั้นกับเด็กทั่วไป ซึ่งจริง ๆ แล้วในโรงเรียนหนึ่ง ๆ อาจมีเด็กเหล่านั้นเพียงไม่กี่เปอร์เซ็นต์หรือไม่ก็คน

หลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ รวมทั้งเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้าน ทัศนศิลป์ ควรเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาปกติ ทั้งในระดับอนุบาลศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา เพียงแต่หลักสูตรปกตินั้น เปิดโอกาสให้สามารถเพิ่มเนื้อหาสาระของแต่ละ วิชาที่เด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษเกี่ยวข้อง สามารถเพิ่มรายวิชาเฉพาะเด็กที่มี ความสามารถพิเศษ สามารถศึกษาค้นคว้าและสร้างสรรค์เพิ่มเติมนอกเวลาเรียนปกติ และมี โอกาสเข้าร่วมกิจกรรม การศึกษาค้นคว้า และสร้างสรรค์ ร่วมกับเด็กและเยาวชนผู้มีความ สามารถพิเศษคนอื่น ต่างโรงเรียนในระดับสังคมหรือนานาชาติ

นอกจากนั้นแล้ว โครงสร้างของหลักสูตรทุกระดับควรจะได้เปิดทางให้กับเด็ก และ เยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านต่าง ๆ สามารถเข้าศึกษาเฉพาะรายวิชา วิชาใดวิชาหนึ่ง หรือหลายวิชาข้ามโรงเรียน ข้ามระดับการศึกษา รวมทั้งข้ามประเทศ และหลักสูตรดังกล่าว จะต้องพร้อมที่จะยอมรับความแตกต่างในเรื่องระยะเวลาในการศึกษา และจำนวนรายวิชาที่ จะจบการศึกษาในแต่ละระดับนั้น แนวคิดทางการศึกษาต้องยืดหยุ่นและยอมรับว่า เด็กคน หนึ่งที่มีความสามารถพิเศษ อาจไม่ต้องการเรียนรายวิชา ศึกษารายวิชาที่ยากซับซ้อนขึ้น ในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น และสามารถจบการศึกษาได้เร็วกว่าเด็กคนอื่นในระดับชั้นเดียวกัน ซึ่งเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ต้องระมัดระวัง ต้องร่วมกันพิจารณากำหนดหลักการ ให้ชัดเจน การเปลี่ยนแปลงยืดหยุ่นเนื้อหาสาระแต่ละรายวิชา การเลือกเรียนและไม่เลือก เรียนแต่ละรายวิชา การข้ามชั้นหรือระดับการศึกษา ล้วนเป็นเรื่องเปราะบางที่ควรผ่านการ วินิจฉัยของนักวิชาการที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเด็กที่มีความสามารถพิเศษ หรือ

นักวิชาการที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะไม่เช่นนั้น อาจกลายเป็นการสร้างปัญหาโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

วัตถุประสงค์และเป้าหมายของหลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ควรมีดังนี้

1. ควรเป็นหลักสูตรที่แทรกอยู่ในหลักสูตรทัศนศิลป์ปกติ ที่เปิดโอกาสให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ สามารถเรียนรู้เนื้อหาสาระและการสร้างสรรค์ที่ลึกซึ้งและกว้างไกลเป็นกรณีพิเศษ

2. ควรมีหลักสูตรเสริมนอกเวลาเรียนปกติ ให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษได้ศึกษาค้นคว้าและสร้างสรรค์เพิ่มเติมจากรายวิชาปกติ

3. ควรเป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ได้เลือกเรียนรายวิชาทางด้านทัศนศิลป์ที่สูงขึ้น ยากขึ้น และจำนวนรายวิชามากขึ้นด้วย การเลือกเรียนรายวิชาที่อาจต้องข้ามระดับการศึกษาหรือสถาบันการศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ลดรายวิชาระดับพื้นฐานทางทัศนศิลป์หรือรายวิชาพื้นฐานอื่น ๆ ลง

4. ควรเป็นหลักสูตรที่ยืดหยุ่นให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ได้ศึกษาค้นคว้าและสร้างสรรค์นอกเวลาเรียน และถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้วย

5. ควรเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ได้พัฒนาวิชาการและประสบการณ์ด้านอื่น ๆ ในระบบการศึกษา เท่าเทียมกับเด็กคนอื่น ๆ ได้รับการพัฒนาอบรมทางด้านจริยธรรม ระเบียบวินัยในสังคม การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุขและมีความสุขเช่นเดียวกับเด็กคนอื่น ๆ เช่นกัน

เนื้อหาและกิจกรรม

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ กล่าวถึงการจัดเนื้อหาวิชาเรียนให้แก่เด็กที่มีพรสวรรค์ปัญญาเลิศ ไว้ดังนี้

เนื่องจากเด็กพวกนี้ มีความกระหายใคร่รู้ใคร่ทำมากกว่าเด็กในวัยเดียวกัน การให้เด็กเหล่านี้เรียนอย่างเดียวกับเด็กอื่น ๆ อาจก่อให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย ดังนั้นจึงควรจัดให้เด็กเหล่านี้ ได้รับประสบการณ์ที่เน้นการเสริมสร้างเป็นพิเศษ (enriching) ซึ่งอาจจัดได้สองลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. เรียนรวมกับเพื่อนในชั้นเรียนธรรมดา แต่ครูให้งานที่มีระดับการทำงานหรือเทคนิคและวัสดุอุปกรณ์ที่สูงกว่า และยากกว่าเด็กในชั้นเรียนเดียวกัน ซึ่งกรณีนี้มีข้อเสียในแง่ที่อาจสร้างความรู้สึกเหลื่อมล้ำต่ำสูงให้แก่เด็กอื่นได้

2. การจัดการศึกษาพิเศษให้แก่เด็กที่มีพรสวรรค์ปัญญาเลิศทางศิลปะ เช่น การเรียนพิเศษหลังเลิกเรียนหรือในวันหยุด หรือมิฉะนั้นก็เป็นงานระยะสั้นในเวลาเปิดภาคเรียนเป็นต้น วิธีหลังนี้นักการศึกษาเชื่อว่าจะแก้ปัญหาได้ดีกว่า

การจัดเนื้อหาวิชานั้นอาจจัดได้เป็นสองแนวคือ

แนวที่หนึ่ง อาจจัดเนื้อหาวิชาที่สูงกว่าระดับของเด็กทั่วไป เช่น นำเนื้อหาวิชา

ของมัธยมปลายมาให้เด็กที่มีพรสวรรค์ปัญญาเลิศในระดับมัธยมต้นเรียน หรือระดับอุดมศึกษามาให้มัธยมปลายเรียน เป็นต้น ส่วนแนวที่สองนั้น อาจจะจัดเนื้อหาวิชาที่อยู่ในระดับวิชาเดียวกันนั่นเอง แต่ใช้วัสดุอุปกรณ์ วิธีการสอน และจัดสภาพการทำงานให้พิเศษกว่านักเรียนทั่วไป

เนื่องจากเด็กเหล่านี้ควรได้เรียนในบรรยากาศที่ท้าทาย ครูจึงควรเสนอปัญหา ให้เด็กได้แก้ไขด้วยความสามารถของตน กิจกรรมควรเป็นประเภทเรียนรู้ แนวคิดและวัสดุเจาะลึก ไม่ควรเรียนทุกอย่างผิวเผิน เด็กที่มีพรสวรรค์ปัญญาเลิศทางศิลปะ มักมีความสามารถในการเข้าใจและชื่นชมงานศิลปะ และสามารถวิพากษ์วิจารณ์ถกเถียงปัญหาเกี่ยวกับงานศิลปะ ครูจึงควรสนับสนุน โดยจัดความรู้หรือประสบการณ์เสริมสนับสนุนการเรียน เช่น จัดหาหนังสือดี ๆ ทางศิลปะมาให้อ่านในเวลาหรือนอกเวลาเรียน ให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปะ พาไปศึกษานอกสถานที่และพบปะบุคคลในวงการศิลปะ เป็นต้น (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2535 : 479-480)

จากการวิจัยเรื่องนี้ **โครงการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ กรณีศึกษา : โรงเรียนไผ่อุดมศึกษา** ได้ตรวจสอบเพื่อคัดสรรเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ตามสมมติฐานความเชื่อซีไอเอสเอสที (CISST) ด้วยกิจกรรมสร้างสรรค์ 12 กิจกรรม สำหรับกลุ่มตัวอย่าง เด็กระดับประถมศึกษาปีที่ 3 กิจกรรมเหล่านี้ถือว่าเป็นตัวอย่างสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ได้ กิจกรรมสร้างสรรค์ตัวอย่าง 12 กิจกรรมมีดังนี้

1. กิจกรรมเขียนภาพเมืองในจินตนาการ
2. กิจกรรมการวาดภาพสัมผัส
3. กิจกรรมการเขียนภาพทิวทัศน์
4. กิจกรรมการออกแบบสองมิติ
5. กิจกรรมการเขียนภาพจากเพลง
6. กิจกรรมการเขียนภาพจากกลิ่น
7. กิจกรรมการเขียนภาพจากรส
8. กิจกรรมการสังเคราะห์รูปทรง
9. กิจกรรมการปั้นจากจินตนาการ
10. กิจกรรมการเขียนภาพจากวัตถุสัมผัส
11. กิจกรรมการประดิษฐ์วัสดุ
12. กิจกรรมการออกแบบโครงสร้าง

กิจกรรมการเขียนภาพเมืองในจินตนาการ การเขียนภาพทิวทัศน์โดยทั่วไป ที่มุ่งเน้นการถ่ายทอดภาพหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นได้เบื้องหน้า ถ่ายทอดด้วยการเขียนภาพ

ระบายสีให้ปรากฏเป็นผลงานจิตรกรรมสองมิติบนพื้นภาพ มักเป็นการถ่ายทอดที่มุ่งเน้นการใช้ทักษะในการเขียนภาพ เพื่อแสดงรูปทรงและสีสรรจากสื่อจิตใจที่มองเห็น การแสดงออกดังกล่าวอาจแสดงความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อทิวทัศน์ ต่อสภาพทางภูมิศาสตร์หรือสภาพแวดล้อม แสดงออกด้วยสีสรรตามความพึงพอใจ หรือแสดงออกตามจินตนาการของแต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเขียนภาพทิวทัศน์ที่มุ่งเน้นการแสดงออกทางจินตนาการจะเป็นภาพผลงานที่ต่างไปจากความเป็นจริง แสดงภาพที่สะท้อนความคิดส่วนบุคคล ความคิดบนพื้นฐานประสบการณ์และพื้นฐานความคิดในปัจจุบัน จินตนาการอาจเป็นจริงได้หรือเป็นจริงได้บางส่วนก็ตาม อย่างน้อยจินตนาการก็บอกถึงประสบการณ์และศักยภาพทางความคิดด้วย

กิจกรรมการวาดภาพสัมผัส โดยปกติแล้ว การวาดภาพหรือ drawing มักเป็นการวาดภาพโดยการมองไปที่วัตถุหรือรูปทรงที่จะวาด แล้ววาดภาพลงบนระนาบ โดยที่ผู้วาดจะดูทั้งวัตถุหรือรูปทรงเบื้องหน้าและภาพที่ปรากฏ และมักมุ่งเน้นความเหมือนระหว่างภาพที่ปรากฏและวัตถุหรือรูปทรงเบื้องหน้าเป็นประการสำคัญ ซึ่งการเขียนภาพเช่นนั้นเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้รับการฝึกฝนกันมาจากอดีต การวาดภาพดังกล่าวอาจขาดการสังเกตในรายละเอียด และขาดความสัมพันธ์ระหว่างการเคลื่อนไหวสายตากับการลากเส้น กิจกรรมการวาดภาพสัมผัสมุ่งเน้นการใช้สมาธิที่จะใช้สายตาสัมผัสไปบนวัตถุหรือรูปทรงเบื้องหน้า ทั้งรูปทรง รูปร่าง เส้น ลักษณะผิว สังเกตและเคลื่อนไหวสายตาไปช้า ๆ กำหนดให้มือลากเส้นอย่างช้า ๆ เช่นกัน ตามการเคลื่อนไหวของสายตา โดยไม่กังวลถึงความเหมือนเป็นด้านหลัก การเขียนภาพจะไม่มองมือหรือภาพบนกระดาษ จนกว่าจะเขียนภาพเสร็จสิ้นลง ภาพที่ปรากฏจะเป็นภาพเส้นที่แสดงความนุ่มนวลตามการสัมผัสหรือตามการเคลื่อนไหวของสายตาบนวัตถุหรือรูปทรงที่ต้องการวาด

กิจกรรมการเขียนภาพทิวทัศน์ การเขียนภาพทิวทัศน์เป็นกิจกรรมที่นิยมกันมาแต่อดีตเป็นการเขียนภาพให้เหมือนหรือคล้ายความเป็นจริงตามแนวทางของศิลปะตะวันตก นอกจากความเหมือนหรือความคล้ายดังกล่าวแล้ว ศิลปินยังอาจแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด การแสดงออกทางสีสรร และบรรยากาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมหรือธรรมชาติ การเขียนภาพทิวทัศน์ โดยทั่วไปมักจะมุ่งเน้นความสมจริง การจัดภาพทัศนียภาพ แสงเงา บรรยากาศ แต่การเขียนภาพทิวทัศน์สำหรับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กในระดับประถมศึกษาไม่จำเป็นต้องมุ่งเน้นผลงานในแนวทางของศิลปิน ภาพทิวทัศน์ควรเป็นเพียงกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เด็กใช้ทิวทัศน์เบื้องหน้าหรือจากประสบการณ์ เป็นสื่อจิตใจ (inspiration) ในการแสดงออกทางศิลปะ เด็กควรมีเสรีภาพในการแสดงออกทั้งด้านรูปแบบ สี สัน และความ รู้สึกนึกคิดต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นการแสดงออกของเด็กแต่ละคน

กิจกรรมการออกแบบสองมิติ เมื่อกล่าวถึงการออกแบบ โดยทั่วไปมักจะหมายถึง การออกแบบเพื่อประโยชน์ใช้สอยอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การออกแบบสถาปัตยกรรม การออกแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบโฆษณา การออกแบบสิ่งพิมพ์ ซึ่งการออกแบบเช่นนั้น

ต้องมีกลุ่มเป้าหมาย (target group) ที่แน่นอน มีการสร้างสรรค์งานออกแบบจากข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับผู้บริโภค นอกจากนั้นแล้ว ในการสร้างสรรค์งานศิลปะทุกชนิด ก็ต้องมีพื้นฐานการออกแบบเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นงานจิตรกรรม ประติมากรรม แต่การออกแบบในกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก เป็นการออกแบบขั้นพื้นฐานที่ให้ออกแบบรูปทรงต่าง ๆ มารวมกัน การใช้สีหลายสี การจัดภาพซึ่งเป็นการจัดระบบพื้นภาพให้ประสานกลมกลืนและสวยงาม โดยยังไม่จำเป็นต้องออกแบบเพื่อใช้ประโยชน์อะไร

กิจกรรมการเขียนภาพจากเพลง การเขียนภาพจากเพลงมักเป็นกิจกรรมใช้เพลงที่มีเนื้อร้อง และการเขียนภาพก็เขียนภาพตามเนื้อร้องในเพลงนั้น ซึ่งกิจกรรมเช่นนี้นั้นมักจะได้ออกแบบที่แสดงเนื้อหาของเพลงชัดเจน แม้ไม่ต้องมีเพลงก็สามารถเขียนเป็นภาพได้ โดยแท้จริงแล้วคุณค่าของเพลงจะอยู่ที่ท่วงทำนองลีลาของเพลงเป็นด้านหลัก เพลงจะมีเนื้อร้องหรือไม่ มีเนื้อร้องก็ได้ บทเพลงที่มีเฉพาะทำนองอาจเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้จินตนาการอย่างอิสระบนพื้นฐานประสบการณ์ของตนเอง การเขียนภาพจากเพลงในกิจกรรมนี้ เป็นเพลงที่มีเฉพาะทำนอง เป็นเพลงสนุก เพื่อให้เด็กได้แปรความสนุกสนานเพลิดเพลินจากการฟังเพลงสร้างเป็นภาพทางทัศนศิลป์ เป็นการปรับเปลี่ยนความรู้สึกสัมผัส (sensitivity) จากการฟังไปสู่ภาพที่มองเห็นได้

กิจกรรมการเขียนภาพจากกลิ่น การเขียนภาพจากกลิ่นเป็นกิจกรรมในเชิงสุนทรียศึกษา (aesthetic education) ที่มุ่งพัฒนาความรู้สึกสัมผัส จากโสตประสาทหนึ่งแปรไปแสดงออกอีกโสตประสาทหนึ่ง ทำนองเดียวกับกิจกรรมการเขียนภาพจากเพลง ในแง่ความรู้สึกสัมผัส แล้วกลิ่นให้ความรู้สึกสะอาดได้ กลิ่นให้ความรู้สึกสกปรกได้ กลิ่นให้ความรู้สึกสวยงามได้ การแสดงออกทางศิลปะมิได้จำกัดไว้เพียงเฉพาะการมองเห็นภาพและเขียนเป็นภาพ ทัศนศิลป์อาจเกี่ยวข้องกับเสียง กลิ่น แสง บรรยากาศ ลีลาการเคลื่อนไหว ฯลฯ ซึ่งเป็นพัฒนาการร่วมสมัยในปัจจุบัน

กิจกรรมการเขียนภาพจากรส การเขียนภาพจากรสก็เป็นกิจกรรมในเชิงสุนทรียศึกษาด้วยเช่นกัน มุ่งแปรความรู้สึกสัมผัสหนึ่งไปสู่การสร้างสรรค์อีกความรู้สึกสัมผัสหนึ่ง เป็นการพัฒนาประสิทธิภาพในการรับรู้และการแสดงออกไปพร้อมกัน แม้ความรู้สึกสัมผัสทางด้านรสจะนำมาใช้ในการแสดงออกทางทัศนศิลป์ไม่มากนัก แต่อีกมิติหนึ่ง สีก็ให้ความรู้สึกเกี่ยวกับรส สีให้ความรู้สึกเกี่ยวกับเสียง สีให้ความรู้สึกเกี่ยวกับกลิ่นได้เช่นกัน และในชีวิตจริงไม่อาจแยกความรู้สึกสัมผัสเหล่านี้ออกจากกันได้โดยเด็ดขาด เรารับรู้จากโสตประสาทร่วมกันและรู้สึกร่วมกัน

กิจกรรมการสังเคราะห์รูปทรง การแสดงออกทางด้านทัศนศิลป์อาจแสดงออกได้หลายทางไม่จำเป็นจะเป็นการเขียนภาพระบายสี การออกแบบโครงสร้าง การพิมพ์ภาพ ฯลฯ การถ่ายทอดรูปทรงจากรูปทรงธรรมชาติวัตถุสิ่งของก็สามารถถ่ายทอดได้หลายลักษณะเช่นกัน เช่น ด้วยการเขียนภาพ บั้น ถ่ายภาพ กิจกรรมศิลปะที่นิยมกิจกรรมหนึ่งคือ การทำภาพปะติด (collage) โดยเลือกใช้วัสดุต่าง ๆ เช่น กระดาษสี กระดาษหนังสือพิมพ์ ภาพถ่าย เศษ

วัสดุ ปะติดร่วมกันบนพื้นภาพ อาจกำหนดภาพให้มีเนื้อหาต่าง ๆ หรือสร้างภาพเป็นภาพนามธรรม ซึ่งกิจกรรมภาพปะติดเป็นที่นิยมทั้งกิจกรรมศิลปะเด็กและการสร้างสรรค์ของศิลปินวัสดุต่าง ๆ ที่นำมาปะติดเป็นวัสดุจริงที่ผู้สร้างสรรค์และผู้ชื่นชมมีประสบการณ์ร่วมและรู้สึกสัมผัส

กิจกรรมการปั้นจากจินตนาการ การแสดงออกทางทัศนศิลป์ด้วยกระบวนการปั้น นับเป็นกระบวนการแสดงออกทางศิลปะที่ดีที่สุดทางหนึ่ง เพราะงานปั้นเป็นงานศิลปะที่สามารถสร้างรูปทรง 3 มิติ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างรูปทรงและบริเวณว่าง และสร้างความรู้สึกสัมผัสได้อย่างเป็นจริง มิได้เป็นภาพลวงในเชิงมิติ รูปทรง หรือมวลสาร เหมือนงานจิตรกรรม

กิจกรรมการปั้น ไม่ว่าจะปั้นดิน ดินน้ำมัน ปั้นกระดาษ ล้วนเป็นกิจกรรมศิลปะที่เด็กจะสนุกสนานในการแสดงออก ยิ่งเป็นกิจกรรมที่เขาสามารถแสดงออกซึ่งจินตนาการอย่างอิสระย่อมสอดคล้องกับวุฒิภาวะในการแสดงออกทางศิลปะของเด็กเป็นอย่างดี

กิจกรรมการเขียนภาพจากวัตถุสัมผัส การเขียนภาพจากวัตถุสัมผัสเป็นกิจกรรมในลักษณะสุนทรีย์ศึกษาอีกกิจกรรมหนึ่ง เป็นการถ่ายทอดวัตถุสัมผัสแปรไปสู่การเขียนภาพระบายสี กิจกรรมการเขียนภาพจากวัตถุสัมผัสมิได้เน้นการเขียนภาพรูปทรง แต่เน้นการแสดงออกที่มีต่อวัตถุสัมผัส ผิวสัมผัส และความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการสัมผัส โดยมองไม่เห็นรูปทรง ความรู้สึกสัมผัสที่เกิดขึ้น อาจเป็นความรู้สึกนุ่มนวล รู้สึกขยะเขยง รู้สึกเป็ยก ฯลฯ ความรู้สึกสัมผัสทางด้านวัตถุสัมผัสนี้มีความสัมพันธ์กับการแสดงออกทางด้านทัศนศิลป์โดยตรง เพราะถ้าผลงานทัศนศิลป์ที่แสดงรูปทรงวัตถุสิ่งของ สามารถแสดงความรู้สึกสัมผัสทางด้านวัตถุสัมผัสเหล่านั้นได้ การแสดงออกน่าจะมีความหมายยิ่งขึ้น

กิจกรรมการประดิษฐ์วัสดุ ทัศนศิลป์สมัยใหม่นิยมใช้วัตถุจริง (ready-made object) ต่อประกอบเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์เป็นงานศิลปะ วัตถุหรือวัสดุต่างๆ ที่คุ้นเคยจะช่วยให้เราสื่อสารความรู้สึกนึกคิดที่เกี่ยวข้องกับวัตถุเหล่านั้นได้ดี ทัศนศิลป์สมัยใหม่ได้ขยายขอบเขตการแสดงออกออกไปอย่างกว้างขวาง ศิลปะเด็ก การประดิษฐ์วัสดุเป็นกิจกรรมที่เด็กชื่นชอบ และสามารถแสดงออกได้อย่างน่าสนใจ เป็นการสร้างสรรค์รูปทรงและวัตถุหรือวัสดุต่างๆ เข้าด้วยกัน เด็กต้องใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์อย่างมาก ในการประดิษฐ์วัสดุต้องจินตนาการถึงรูปทรงที่จะสร้างสรรค์ และต้องเลือกสรรสิ่งต่างๆ มาต่อประกอบเข้าด้วยกัน หรือตัดตกแต่งสิ่งต่างๆ เหล่านั้น ให้สอดคล้องกับจินตนาการที่คาดหวัง นอกจากนั้น ยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้เด็กฝึกฝนความคิดในการแก้ปัญหาอีกด้วย

กิจกรรมการออกแบบโครงสร้าง งานโครงสร้างเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างสะพาน อาคาร หรือสิ่งก่อสร้างอื่น โครงสร้างเกี่ยวกับวัสดุ การรับน้ำหนักและสัมพันธ์กับความงามของสิ่งก่อสร้าง งานประติมากรรมสมัยใหม่ก็มีงานโครงสร้างที่แสดงความงามหลายลักษณะ ศิลปะเด็กได้ประยุกต์งานโครงสร้างมาให้เด็กสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้คิดออกแบบโครงสร้าง โดยคำนึงถึงการรับน้ำหนัก วัสดุ การต่อประกอบ

และความงามระหว่างรูปทรงและบริเวณว่าง งานโครงสร้างสำหรับศิลปะเด็ก ควรพิจารณาวัสดุและโครงสร้างที่เหมาะสม เพราะปัญหาสำคัญที่เด็กจะต้องแก้ปัญหาคือ การต่อประกอบวัสดุเข้าด้วยกัน

สื่อและวัสดุอุปกรณ์การเรียน

สิ่งที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ได้ดี ทั้งเด็กทั่วไปและเด็กที่มีความสามารถพิเศษคือสื่อและอุปกรณ์การเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีความสามารถพิเศษ รวมทั้งเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ จำเป็นจะต้องสร้างสื่อต่าง ๆ เพื่อช่วยให้การศึกษาค้นคว้าและความกระหายใคร่รู้ของเด็กที่มีความสามารถพิเศษเหล่านี้มีความเป็นไปได้และบรรลุเป้าหมาย สื่อการเรียนเป็นทั้งข้อมูลความรู้ความคิดและการสร้างสรรค์ และเป็นสิ่งกระตุ้นการเรียนรู้ได้อย่างดีเยี่ยม การเรียนรู้ในแนวคิดของคอนสตรัคชันนิสม์ (constructionism) เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ ประสบการณ์สร้างระบบการเรียนรู้ และระบบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องก็ตอบรับประสบการณ์อย่างต่อเนื่องเช่นกัน เป็นปฏิภิกิริยาร่วมกัน สร้างโครงสร้างความรู้ความคิดขึ้นภายใน ประสบการณ์จากสื่อการเรียนย่อมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ นิตยสาร เอกสาร วิดีทัศน์ ภาพนิ่ง คอมพิวเตอร์ ผลงานศิลปะ ภาพจำลองผลงานศิลปะ ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับทัศนศิลป์

สื่อการเรียนดังกล่าวต้องเกิดจากการค้นคว้าวิจัย ประยุกต์จากองค์ความรู้ ผ่านการยอมรับจากนักวิชาการทางด้านนี้ เพื่อให้สื่อการเรียนสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ มีคุณค่าและมีผลต่อการพัฒนาศักยภาพพิเศษ การผลิตสื่อการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อการเรียนที่มีความรู้ความคิดที่ลึกซึ้งกว่าปกติ จำเป็นจะต้องได้รับการสนับสนุนและมีงบประมาณเป็นพิเศษ เพราะการสร้างหรือผลิตสื่อการเรียนเหล่านี้ มีความต้องการในจำนวนจำกัด ไม่ใช่การผลิตแบบมวลชนผลิต จึงอาจไม่สอดคล้องกับการผลิตในเชิงธุรกิจ ความพยายามในการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ จึงจำเป็นต้องพัฒนาสื่อการเรียนไปพร้อมกัน

วัสดุอุปกรณ์การเรียนทางด้านทัศนศิลป์ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะการสร้างสรรคผลงานทัศนศิลป์ จำเป็นต้องมีวัสดุอุปกรณ์ที่พร้อมและมีคุณภาพ มีวัสดุที่มีคุณภาพและมากพอสำหรับการเลือกสรรมาสร้างงานศิลปะ ในแง่ของอุปกรณ์ที่ช่วยในการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ โดยปกติแล้วอาจจะไม่มีอะไรมากนัก ยกเว้นเสียแต่ว่า การสร้างสรรค์ได้ก้าวไกลไปถึงกระบวนการศิลปะภาพพิมพ์ที่สลับซับซ้อนมากขึ้น เช่น การพิมพ์ซิลค์สกรีน (silkscreen) การพิมพ์เอตซิง (etching) การพิมพ์ระบบพื้นราบ (planographic process) หรือการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์โดยใช้กระบวนการเครื่องปั้นดินเผา การถ่ายภาพ การถ่ายวีดิทัศน์ การสร้างสรรค์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์บางอย่างมีความเป็นไปได้ที่จะจัดสรรเฉพาะบุคคลหรือจัดสรรไว้ในโรงเรียนแต่อุปกรณ์บางอย่างไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมิอยู่ในโรงเรียนทั้งราคาและการคุ้มค่าในการใช้ เช่น แท่นพิมพ์ เตาะเผาเซรามิกส์ อุปกรณ์หนักเช่นนี้ควรขอใช้จากสถาบันอุดมศึกษาที่มีการเรียนการสอนทางด้านนี้

วัสดุสำหรับการสร้างสรรค์ศิลป์ ควรเป็นวัสดุที่มีคุณภาพดี มีวัสดุที่หลากหลายและมากพอสำหรับการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์กับอุปกรณ์ แต่ในแง่ของการใช้ควรมัธยัสถ์หรืออยู่บนพื้นฐานการลงทุนต่ำสุด เพราะวัสดุศิลปะส่วนใหญ่เป็นสินค้าจากต่างประเทศและมีราคาสูง นอกจากนั้นแล้วยังต้องคำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากวัสดุเหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารพิษ เช่น สารพิษในสีน้ำมัน วัสดุสังเคราะห์พีวีซี น้ำกรดสำหรับทำแม่พิมพ์พิมพ์ภาพ เป็นต้น รวมทั้งอันตรายที่จะเกิดจากการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ ที่ต้องใช้อุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ควรอยู่ภายใต้การเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือของครูหรือพี่เลี้ยงอย่างใกล้ชิด

การประเมินผล

การประเมินผลในที่นี้คงหมายถึงการพิจารณาเด็กที่มีความสามารถพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านทัศนศิลป์ พิจารณาในภาพรวมมุมกว้าง ควรมีการประเมินเป็นระยะที่เหมาะสม ประเมินทั้งคุณภาพของผลงานสร้างสรรค์ ประสิทธิภาพในการศึกษาหาความรู้และการปฏิบัติงาน ศักยภาพในการเรียนรู้ รวมทั้งปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตหรือความสัมพันธ์ในโรงเรียน บ้าน และสังคม เด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านใดด้านหนึ่ง อาจมีพฤติกรรมที่แปลกแตกต่าง ซึ่งควรที่จะต้องได้รับความใกล้ชิดดูแลหรือทำความเข้าใจ ให้เขาเป็นทั้งคนเก่ง คนดี และเป็นคนมีความสุขในชีวิตด้วย การประเมินผล นอกจากเพื่อเป็นการตรวจสอบคุณภาพ ประสิทธิภาพและพัฒนาการในการเรียนรู้หรือสร้างสรรค์งานแล้ว การประเมินผลยังเพื่อผลักดันการพัฒนาต่อไปอีก ข้อมูลรอบด้านจากการประเมินผล เด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์คนใดคนหนึ่ง ก็จะเป็นฐานข้อมูลสำหรับการพัฒนาเด็กคนนั้นในทุกด้าน เพื่อให้เขาได้พัฒนาไปจนสุดความสามารถของเขา

การประเมินผลมีความสัมพันธ์กับการติดตามผลเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ หรือทางด้านอื่นใดก็ตาม ควรจะได้รับการติดตามผลตลอดชีวิต ทั้งนี้เพื่อการตรวจสอบและพัฒนาเด็กและเพื่อการตรวจสอบและพัฒนาโครงการต่าง ๆ ทางด้านเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้วย การศึกษาในระบบโรงเรียนของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ จากระดับอนุบาลศึกษาส่งต่อไปยังระดับมัธยมศึกษา และส่งต่อไปยังระดับอุดมศึกษา ล้วนเป็นเรื่องสำคัญที่ควรได้รับการเอาใจใส่ดูแลและติดตามผลอยู่ตลอดเวลา เพราะตลอดเวลานั้นมีปัจจัยและตัวแปรมากมายที่จะทำให้เด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ เบี่ยงเบนออกจากเป้าหมายควรจะได้รับการพัฒนาตามความถนัดพิเศษ รวมทั้งการเบี่ยงเบนออกไปจากเป้าหมายการพัฒนาให้เต็มศักยภาพและตลอดชีวิตของเขา

ด้วยเหตุนี้ งานที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ หรือมีอัจฉริยภาพในทุกด้าน รวมทั้งด้านทัศนศิลป์ จึงเป็นงานที่ต้องสร้างเครือข่ายความรับผิดชอบ สร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน และร่วมกันผลักดันอย่างเต็มความสามารถ เพราะการพัฒนาคนก็คือการพัฒนาสังคมและการพัฒนาประเทศนั่นเอง

บรรณานุกรม

- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. (2535). "พรสวรรค์ปัญญาเลิศทางศิลป์". สารานุกรมศึกษาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิสิทธ์พัฒนา จำกัด.
- วิรุณ ตั้งเจริญ และคณะ. (2542). **แผนปฏิบัติการและโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง**. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2543). **รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ กรณีศึกษา : โรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา**. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คันสนีย์ ฉัตรคุปต์, พญ. (2542). **สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้สร้างสมองเด็กให้ฉลาดได้อย่างไร**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์ลายสื่อ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2541). **แผนพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- อุษณีย์ โปธิสุข. (2541). **การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เซเว่น พรินติ้งกรุ๊ป จำกัด.

หมายเหตุ

เนื้อหาจากคู่มือครู "โครงการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ กรณีศึกษา : โรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา" ทูลสนับสนุนการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2543

